

Plukovník pěch. Frant. Trutnovský:

Branná nauka a její rozdělení.

(Definice politiky, strategie, taktiky a techniky.)

(Dokončení.)

Rozdělení státních věd, definice.

Státní vědy (státověda, též občanská nauka) je soubor hlavních poznatků a zásad ze všech věd státem se zabývajících. Zkoumá stát ve všech vztazích (zvl. oborech) vnitřních a zahraničních a závěry z nich vyvozené podřizuje vyššímu hledisku (zájmu) celostátnímu. Zvláště stanoví, jak nejlépe a kterými prostředky řídit a uvádět v rovnováhu různé složky státní činnosti a majetku, aby mohly být v nejvyšší možné míře ukojeny všechny kulturní a materiální potřeby všech státních občanů, zajištěn jejich klid a bezpečnost.

Znalost státních věd je potřebná všem politickým a výkonným složkám státním a v omezené míře všem státním občanům.

Stát*) je organisovaná společnost lidí usazených na určitém území pod vlastní svrchovanou vládou, která se utvořila k dosažení největšího blaha a bezpečnosti.

Státník je osoba, zabývající se theoreticky nebo prakticky řízením a vedením všech složek státního života a majetku.

Základní podmínkou existence státu je lid — národ, státní území, na němž národ sídlí, a svrchovaná moc, která soustřeďuje veškerá práva nad celým státním územím a všemi občany v něm žijícími.

Jen státy, které mají tyto podmínky (znaky) jsou samostatné (svrchované) a jsou v mezinárodním právu považovány za subjekty (osobnosti) mezinárodní.

Státním národem je většina lidu, která vládne a udává ráz státu. Státní území je hranicemi určitě vymezená část povrchu zemského se vším, co je pod ním a nad ním, podřízená státní svrchovanosti. Jeho částmi nikdo (ani vláda, ani státní národ) bez souhlasu parlamentu nemůže disponovat. Státní moc (svrchovanost — suverenita) je souhrn všech výsostních práv nad státním lidem (občany doma i za hranicemi) a územím (statky); je to nejvyšší, trvalá a nedílná moc, na nikom uvnitř ani vně nezávislá (absolutní) v rukou lidu (parlamentní), omezená jen přirozeným právem a zřeteli vznikajícími z členství státních svazků. Je to uznaná a chráněná vlastnost států jako mezinárodních osob, která byla až dosud vždy plně zachována a všemi respektována; každý stát s hlediska právního bere na sebe závazky mezinárodní jen ve formě dohod, smluv, jež dobrovolně podepsal a potvrdil při vykonávání své suverenity.

Zásada suverenity státu byla užitečná zvláště v době, kdy byla tožná s pojmem nezávislosti a svobodou, neboť dovolovala odporovat pokusům o nadvládu a v tomto smyslu je užitečná i dnes. Některé státy se jí drží proto, že v ní vidí při nejistotě, v níž jsou o skutečných úmyslech jistých mocností, sklonných k hegemonii, záruku své nezávislosti. Jiné státy se jí drží proto, aby si mohly vyhradit volnost jednání pro situace,

*) Zpracováno podle výkladů Masarykova naučného slovníku.

z nichž doufají mít prospěch. Tím lze si vysvětlit všeobecné nepřátelství ke každé organizaci mezinárodní, která by nezastřeně nabyla formy super-státu, a všechny nesnáze, které vznikají při organizaci světového míru.

Ale chápání tohoto pojmu jako absolutní svobody a nejvyšší moci k získání vlastního blahobytu proti právu a spravedlnosti vedlo by jak v životě národním, tak mezinárodním k anarchii a vylučovalo by theoreticky jakoukoli možnost organizace mezinárodní. Proto bylo již odedávna takové chápání suverenity zásadně odsouzeno a omezováno jednak přirozeným právem, jednak obyčejnými a dobrovolně přijatými závazky mezinárodními. V dnešní době pokroku civilisace, hospodářské závislosti a častého styku mezi národy tvoří se silou okolností v různých oborech mezinárodní organizace (hygieny, práce atd.), jež znenáhla vnucují všeobecná společenská pravidla a vedou státy k zřeknutí se jisté části suverenity. A jako uvnitř státu jsou občané po stránce politické nuceni zřici se části práv a individuální svobody v prospěch kolektivní organizace, tak tomu je a bude stále více v oblasti politiky mezinárodní.

Státní samostatnost se jeví jednak jako vnější, navenek (suverenita v mezinárodním smyslu), jednak jako vnitřní samostatnost. Vnitřní samostatnost se jeví v právu každého státu volit si svobodně ústavu, vládní formu a správní organizaci, vydávat zákony a nařízení a p., a to vše jen v obvodu svého mocenského okruhu, t. j. státního území. Jejím výrazem je státní právní řád, který obsahuje státní zákony o složení, organizaci, činnosti a zájmech státu a jeho složek do něho spadajících. Vnější samostatnost se jeví v tom, že žádný suverénní stát nemusí trpět zásahy do svých vnitrostátních věcí, protože je plnoprávnou mezinárodní osobou, jejíž všechna mezinárodní práva jsou chráněna mezinárodním právním řádem, který v podobě právních norem upravuje vzájemné vztahy mezi státy.

Státní moc lidu představují a vykonávají k dosažení účelu státu (blaha a bezpečnosti občanů) státní orgány, které se dělí na složku politickou, skládající se z držitelů moci, určených dávat směr státní činnosti, a na složku výkonnou (administrativní), skládající se ze státního úřednictva (zaměstnanců), majících provádět tuto činnost. Ji je podřízena složka bezpečnostní, skládající se ze státní policie, četnictva a vojska, povoláná zajišťovat klid a bezpečnost státu uvnitř a navenek.

Podle toho, kdo představuje politickou státní moc, je jejím držitelem, mluvíme o státu monarchistickém, oligarchickém a demokratickém. Organizace moderního demokratického státu (náš stát) je založena na ideologické představě a organizačním principu, že držitelem státní moci je „veškeren lid“. Bez této duchovní opory je těžko myslitelný. Tuto moc přenáší lid na své zástupce (poslance), kteří se sdružují v politické strany a volí ze sebe výkonnou moc — vládu.

Vzrůstající moc politických stran v státech demokratických a jejich partikularismus vedou často k oslabení mocenské síly státu jako celku. Zájmy státu bývají v boji stran často zatlačovány zvláštními zájmy jednotlivých stran a jejich svazy (koalicemi). Idea existence státu ustupuje v státech ovládaných stranami stále do pozadí, mocenský kompromis stran nahrazuje jednotnou vůli státu.

Jako se spojují lidé a politické strany uvnitř státu k bezpečnějšímu udržení nebo rozšíření různých mocenských a hospodářských zájmů, tak

se sdružují i státy mezi sebou za týmž účelem. Toto spojení dvou nebo několika států může být povahy státoprávní, když se státoprávní ústrojí státu mění, nebo povahy mezinárodní, když zůstává nedotčeno. Spojení států (spolek, státní soustava v širším smyslu) může být přechodné, k určitému účelu — aliance, koalice — nebo trvalejšího rázu — federace nebo konfederace. Tyto jsou buď spolkem států, když zůstávají samostatné a sdružují se jen podle mezinárodního práva; nemají povahy mezinárodní osobnosti (subjektu) anebo jsou spolkovým státem, když se jejich spojení nově organizuje a tvoří se společný stát (federální stát), na př. Švýcarsko, Německo, Spojené státy; mají povahu mezinárodní osobnosti.

Společnost národů není ani federace, ani konfederace států, založená na nadvládě jednoho státu se stálou mocí zákonodárnou a výkonnou, mající svrchovanou moc nad územím sdružených států a disponující vlastními donucovacími prostředky k zajištění klidu a pořádku, neboť její členové neztratili povahu státu a přivlastky suverenity; každý stát má území, svou odlišnou národnost a svou vládu, jejíž nejvyšší právo je plně respektováno a nic proti němu nelze podniknout.

Je to podle mínění většiny svobodné sdružení (spolek) suverénních států sui generis, založený na zásadě rovnosti, vybavený společnou svrchovaností všech států, v němž se zúčastněné státy slavnostně zavázaly vzájemně respektovat a udržet své suverenity vnitřní určené mezemi svého území, aby byl zajištěn mír a klid a mohla se rozvíjet spolupráce mezi národy.

Je to nový útvar výhradně smluvní a uspořádávací, založený po světové válce Paktem Společnosti národů, podle staré myšlenky ze 17. a 18. století, který chce udržet mír mezi rovnými státy dosažením práva místo síly v úpravě sporů a je zvláště významný tím, že se respektování celistvosti území a politické svrchovanosti zaručuje nejen mravními zákony a přirozeným právem, ale společnou zárukou vzájemné pomoci, čímž se uskutečňuje dávný sen politického altruismu a v jeho znamení se tvoří mezinárodní společnost, ideální útvar všeobecné solidarity. Těmito zárukami se stalo mezinárodní právo, dosud spíše filosofická theorie nebo souhrn mravních zvyků, skutečností, neboť se mu dostalo vymahatelné síly v podobě sankcí, bez nichž žádné právo neexistuje a je jen vidinou. Konečně třeba upozornit, že základní závazek v Paktu sám vylučuje útočnou válku, ale zachovává oprávněnost války obranné. Předvídaním společných ozbrojených sankcí za účelem obnovení míru a vítězství práva uznává válku za nutnou, činí ji spravedlivou a zbavuje ji příhany zločinu.

To jsou základní myšlenky Paktu pro organizaci světového míru a jeho zajištění. Ale uskutečnění jich má ještě velké mezery, zejména co se týká důležitých rozhodnutí při akcích preventivních, donucovacích a stíhacích, k nimž je třeba souhlasu všech členů Rady. Tato zásada nutí vždy ke kompromisu a může vést k bezmocnosti. Ale přijetí zásady většiny při rozhodování by se dotýkalo suverenity států a tu je nutno, aspoň v jisté míře, zachovat.

Jisté je, že se Společnost národů stala postupem doby jakýmsi světovým parlamentem a přísné zachovávání zásady všemi hlasy musí být zmírněno, neboť parlament může pracovat jen podle zásady většiny. Tato přeměna z forem diplomatických do forem parlamentárních může mít v zápětí rozdělení národů na různé zeměpisné skupiny, na příklad Spo-

jené státy evropské, přes všechny rozdíly rasové, jazykové a kulturní, nebo vést k vytvoření stejné silných skupin, jejichž soupeřství při nedostatku zřejmé většiny mohlo by pak být rozřešeno jen válkou. Složitost mezinárodního života a vzájemné pronikání zájmů činí podobné vyhranění málo pravděpodobným, ale stalo se již aktuálním a mohlo by vést k zvrácení trvajících mezinárodního stavu, t. j. k revisi smluv.

Kapitola II.

Rozdělení branné nauky, definice hlavních částí.

Branná nauka je velmi rozsáhlá a složitá. Proto je třeba, abychom si ji věcně rozložili a roztrídili, definovali si její jednotlivé části a logicky je seřadili do soustavy, která nám usnadní rázem pochopit, o čem jde, určí postup a rozsah našich úvah a učiní je věcnými a srozumitelnými. Při tom se zároveň seznámíme s významem nejužívanějších odborných výrazů, zvláště cizích, takže si dobře budeme rozumět.

Definice různých pojmů jsou dobré, jestliže plně vystihují všechny podstatné znaky předmětu nebo činnosti a rázem vzbuzují správnou představu o všech složkách praktické činnosti a konkrétních úkolech z ní vyplývajících pro řídicí a výkonné orgány. Utvoření jich není vždy snadné, neboť různé předměty a činnosti se často v mnohém podobají a tak navzájem pronikají, že se zdá, jako by žádného rozdílu mezi nimi nebylo; rozlišování zdá se nemožné a škodlivé.

Také pojmenování různých pojmů — názvosloví — působí často značné obtíže, chceme-li, aby bylo výstižné, stručné a zejména jednoduché. Zdá se mi zbytečné dávat vždy odlišný název pro pojmy, které se na př. liší od sebe jen rozsahem a kde by k odlišení stačil vhodný přívlastek. Nemůžeme dnes napodobovat vojenského theoretika Jominiho, ani si brát za vzor vyumělkované škatulkování německé, našemu duchu cizí. Při tvoření názvosloví je nutno ponechat vžitě názvy pro určité pojmy, i kdyby docela neodpovídaly, aby vše nebylo zbytečně převráceno, vyhnout se častým změnám a přiklonit se k většině. Mezi názvy není aristokracie, jsou jen pomůckou pro theoretické třídění a vzájemné dorozumění. Učené hádání se o ně je zbytečnou ztrátou času.

Rozdělení státních věd, definice.

Státní vědy (všeobecná státověda) se rozděluje ve velkém na státní vědy historické a právní, na politiku vnitřní a zahraniční, jež pozorují stát jako útvar mocenský a na politiku národohospodářskou, která pozoruje stát s hlediska hospodářského.

Státní právo (všeobecné) je souhrn pouček získaných historickým studiem o průměrném typu státní moci (státního právního řádu), o jejích orgánech, funkcích, prostředcích a o jejím poměru (práva a povinnosti) k vlastním příslušníkům státním, mezi nimi a navenek k cizím státům k dosažení státního účelu. Zvláště zkoumá a stanoví normy pro budoucnost, t. j. co podle ideje státu být má, hledá vzorný státní právní řád a tak přechází na pole státní filosofie a politiky.

Dělí se na státní právo, zabývající se právními vztahy uvnitř státu, a na mezinárodní právo, obírající se právními vztahy mezi státy.

Politika jako praktická činnost je v podstatě úsilí o udržení nebo získání vlivu a skutečné moci ve společnosti, již se dnes obyčejně míní stát, aby mohl být udržen nebo změněn trvajícím řádem. Pak je to umění čestně a všestranně upravovat vzájemné vztahy činnosti nebo života a zájmy jak státu a svazků nadaných veřejnou mocí vládní a složek k nim se vztahujících mezi sebou, tak i k cizím státům s pomocí různých právních, diplomatických a mocenských prostředků, aby byly vytvořeny a zlepšovány nejpriznivější podmínky ke kulturnímu a materiálnímu rozkvětu obecného dobra a blaha občanů a aby byla zdravou úpravou rovnováhy sil zajištěna životní práva, celistvost a samostatnost státu a jeho složek.

Jako normativní praktická nauka je souhrn pouček o společnosti, o státu a o ostatních jevech společenského života se státem souvisejících, vyvozených z empirického studia a z filosofických úvah příslušných věd theoretických o tom, co by mělo být a co třeba činit, aby bylo dosaženo určitých sociálních ideálů, zvláště jak nejúčelněji upravit účast občanů v ústavním životě státu a v projevech jeho vůle, jak nejlépe vést státní život, aby stát a ostatní veřejné svazky dosáhly cílů, k jejichž dosažení podle různých filosofických pojetí jsou určeny a oprávněny.

Rozděluje se na politiku zahraniční a vnitřní.

Zahraniční politika pozoruje a řeší vztahy a zájmy vlastního státu k cizím a k celému mezinárodnímu kolektivu po stránce politické, hospodářské, kulturní a sociální s pomocí method právních, diplomatických (vyjednáváním) a mocenskou silou, aby zajistila státu v mezinárodním kolektivu místo, kterého vyžadují jeho státní potřeby a jeho životní cíle, vyplývající z pojetí základních úkolů státu, chránila jej proti zevnímu nebezpečí, zvláště zmenšení území (statků) a ztrátě státní suverenity.

Rídí a vede ji v souhlase s celou vládou (prezidentem) ministr zahraničí a za pomoci diplomatického sboru v cizině a za nepřímé podpory ozbrojené moci.

Politika vnitřní v širším smyslu se zabývá vztahy a zájmy politickými, hospodářskými, kulturními, sociálními a různých svazků uvnitř státu, které řeší s pomocí zákonných method, přihlížejíc k požadavkům jednotlivých zájmových skupin a k možnostem zdrojů všech druhů, aby dosáhla všestranného rozkvětu a blahobytu státu a jeho svazků a zajistila pokoj, pořádek a bezpečnost občanů a jejich majetku.

Rídí a vede ji ministr vnitřní a jiná ministerstva za pomoci zemských a okresních úřadů a jiných pomocných orgánů, disponujících k udržení pořádku a bezpečnosti potřebnými orgány policejními a četnickými.

Politika vnitřní zahrnuje politiku hospodářskou, kulturní, sociální a j., které lze definovati asi takto:

Hospodářská politika (politická ekonomie) je souhrn národohospodářských věd, které zjišťují a objasňují konkrétní jevy a poměry hospodářské (theorie), pak určují, co má být a podle věd historických stanoví cíle, které chceme a můžeme vývoji dát (politika), a konečně se zabývá opatrováním materiálních prostředků na ukojení lidských potřeb v pořadí jejich důležitosti (věda).

Kulturní politika se stará o povznesení úrovně národa po stránce duševní, tělesné a mravní s pomocí různých method a pomůcek výchovných a ochranných.

Sociální politika není vlastně obor politiky, ale spíše hledisko, které proniká veškerou politiku, jak uspořádat společenský řád, aby zájmy jedinců lidské společnosti byly uspokojeny způsobem trvale prospěšným celku.

Lidské potřeby jsou dílem rázu kulturního (duševního), dílem rázu existenčního (materiálního) a stále se pokrokem doby jak počtem, tak jakostí zvětšují. Aby člověk ukojil tyto potřeby, musí rozvíjet činnost, kterou si opatřuje prostředky.

Hospodaření je soustavná a záměrná činnost, usilující o opatření prostředků k ukojení potřeb nutných ke kulturnímu a hmotnému životu. V nynější době vyspělého hospodaření jsou úkojným prostředkem peníze.

Hospodářství, které má účel výdělečný, nazývá se podnikem. Podle oboru činnosti jsou podniky zemědělské, průmyslové, podniky obchodní, dopravní, peněžní a pojišťovací a podniky pomocné a zajišťovací. Ten, kdo provozuje podnik, nazývá se podnikatel. Může jím být jednotlivec (obec, země, stát — individuální podnik) nebo sdružení (společnost — kolektivní podnik). U všech podniků lze pozorovat tři společné znaky: výdělečný účel (zisk), nebezpečí ztráty, hlavní prostředky: práce a kapitál, jichž užívá podnikatel k dosažení vytčeného účelu podniku.

Státní hospodářství je hospodářská činnost státu, jež se liší do soukromého hospodářství zejména účelem (nejde o výdělek), veřejnými prostředky (odvozené úhrady na základě příkazu moci), správou (zasahuje parlament) i nutností, aby jeho hospodářství mělo vždy zřetel na veřejné zájmy.

Státní potřeby je souhrn statků, jichž stát potřebuje k splnění svých úkolů. Jde tu především o úhradu peněz, potřebných k danému úkolu. Rozsah státních potřeb je dán rozsahem státních úkolů a má rozhodující vliv na získání úhrad, když jde o existenční otázky státu. V ostatních třeba přihlížet k dané možnosti úhradní, event. navzájem odvážit prospěch plynoucí z plnění státních potřeb a škodu, kterou působí opatrování úhrad.

Branné potřeby jsou mimořádné a úhrada jich může být předem zákony normována; patří do oboru spotřeb existenčních.

Branná nauka.

Branná nauka je zvláštní vědní nebo naučný obor státovědy (občanské nauky), zabývající se obdobím mezinárodní státní činnosti, v níž se místo právních a diplomatických prostředků užívá různých násilných prostředků politických, shrnutých pod pojem válka, za tím účelem, aby násilím byly udrženy nebo získány nejvýhodnější podmínky k ukojení všech potřeb státních. Je to nadřazená soustava branná (sociologie branná nebo válečná), která zkoumá všechny složky mezistátní činnosti s hlediska zvláštního i všeobecného a z proverených závěrů tvoří systematický souhrn poznatků (zásad a method) pro usměrnění praktické činnosti všech orgánů státních, záležející v přípravě branných sil k obraně a jich užití za války. Zvláště stanoví, jaký účinek je nutný k dosažení politického cíle státního (válečný cíl) a jak ho lze nejhospodárněji dosíci (válečný manévř), které a jak velké síly státní je třeba k tomu mít (branná politika) a jak nejúčelněji je připravit k obraně (branná vý-

chova a výcvik), a konečně, jak rozdělit a zajistit soulad násilné činnosti různých sil státních, aby bylo dosaženo největší výkonnosti všech sil státních (válečná politika nebo strategie).

Sluší zdůraznit, že je to nová universální nauka branná nebo válečná ve službách státu (nikoliv jen vojenská), která byla vyvolána v život zvláště světovou válkou, v níž zasáhly do boje o existenci státu různým způsobem všechny síly státní, nejen vojenské, a která se i dnes vzhledem k předpokladům o budoucí válce dotýká všech oborů státního života a státních věd. Nesmí být izolována jen na činnost a vědu vojenskou. Má-li každá složka státního organismu v době vrcholné a nebezpečné činnosti válečné dát daň brannosti, s níž vláda počítá, musí se jí zabývat v náležité míře všechny řídicí i výkonné síly státní. Nejde tu o militarizaci, ale o obranu země, k níž třeba využít všech sil národa a učinit je schopnými obrany země. Jde tu o usměrnění činnosti všech, o zvláštní vědomosti branné, nutné k řízení a provádění příprav na obranu země a zejména o pěstování vůle k obraně a smyslu obětovat se pro blaho celku. Její rozšíření v národě usnadňuje řízení a vedení státního života v míru a má veliký význam pro součinnost a úsporu národních sil za války.

Pokud jde o její zařazení do soustavy vědní, lze říci, že je to zčásti nauka vědní, zčásti nauka o umění a zcela nauka sociologická, neboť její předmět válka je zčásti činností vědeckou a uměleckou a zvláště činností sociální.

Clausewitz ji řadil do oboru nauk o umění, protože tehdy všechny vědy byly uměním, ale uznával, že žádné umění nelze si myslit bez vědního podkladu, že válka není osudová náhodná činnost, rutina, nýbrž řídí se určitými zásadami, z nichž lze vybudovat jakýsi systém vědní, a také sám se stal moderním zakladatelem upotřebitelné systematiky válečné. Jeho předchůdcem byl již kolem r. 400 po Kr. Flavius Vegetius, který první vytvořil řádný systém válečný.

Válečná činnost má p o v a h u v ě d y, pokud se opírá o složky přesné zvažitelné, jejichž výkonnost se dá předem s jistotou určit, takže lze předem bezpečně poznat situaci nebo vědět výsledek činnosti a pokud se naše činnost opírá jen o znalost zásad všeobecně platných anebo vyvozených ze zkušeností nebo method závislých jen na technické výkonnosti prostředků bez přizpůsobení situaci.

Válečná činnost začíná mít p o v a h u u m ě n í, jakmile je třeba s pomocí osobní obrazivosti a znalosti vyvodit si předpoklady o možné činnosti, o situaci minulé nebo budoucí, a s pomocí osobní vynalézavosti a soudnosti ducha zkombinovat pro ni nejučinnější činnost při respektování možné výkonnosti sil a do jisté míry zásad a method (kompromis) doporučených pro podobnou situaci. Tedy, co vytvoříme z toho, co máme, a jakým způsobem, v tom se projevuje umění.

Ale válečná činnost se liší od běžné činnosti vědecké a umělecké tím, že je to akce volní, v níž operujeme zvláště živoucími silami proti živým silám těžko zvažitelným, takže se situace vyvíjí často jiným způsobem, než jsme předvíдали nebo očekávali. Proto působila vždy tolik nesnází a překvapení i nejlepším vojevůdcům. Jde tu o s o c i á l n í č i n n o s t, její podstatu a vývoj pochopíme jen s h l e d i s k a s o c i o l o g i c k é h o.

„Válka se musí položit do sociálního života“, pravil Clausewitz. „Je to střetnutí širokých zájmů, jež se řeší krví a jen tím se liší od jiných.“

Brannou nauku nutno dnes rozdělit na brannou politiku státní (nauka o branné přípravě státní) a na válečnou politiku státní (nauka o řízení a vedení války). Toto rozdělení mezi přípravou státu k válce a provedením války je dnes v branné systematice nutné pro změněný rozsah a způsob branných příprav a zejména pro změněné podmínky politické v stycích mezinárodních, kteréžto znaky dávají jim samostatný charakter a opravňují k rozdělení.

V dřívějších dobách, kdy přípravy k válce byly skoro omezeny jen na ozbrojené síly a provádění jich pro malý pokrok techniky nevyžadovalo zvláštních vědomostí, bylo učení o přípravě zahrnuto do nauky o válce. Všechny mírové přípravy směřovaly jen k válce, která byla všemi státy uznávána jako násilný prostředek politický k řešení mezinárodních sporů. To vedlo k světovému zbrojení, neboť každý stát chtěl být tak silný, aby mohl dosáti svých životních zájmů i silou. Zvláště Němci zneužívali tohoto prostředku k vybudování své říše; válka se u nich stala hlavním zaměstnáním, jakýmsi národním průmyslem.

V dnešní době rozsah příprav k obraně státu v míru zasáhl celý stát a pokroky techniky učinily je velmi složitými, takže samy o sobě tvoří celou soustavu vědní. A pak branné přípravy nesměřují již k tomu, aby válku způsobily, nýbrž naopak ji znemožnily, neboť válka byla Paktem Společnosti národů jako násilný prostředek politický v stycích mezinárodních vyřaděna a Kellogovým paktem mravně odsouzena. Tím ovšem není odstraněno nebezpečí války, ale radikálně se změnila politické podmínky, které ovládají styky mezinárodní a tudíž i účel příprav k obraně země a jejich rozsah. Kdo dnes provádí větší branné přípravy, než toho bezpečnost — zajištění státu vyžaduje, dává se v nebezpečí, že ztratí přízeň veřejného mínění celého světa. Jeho význam je, jak jsme viděli za světové války na příkladu Německa, veliký.

Branná politika státní.

(Nauka o řízení a vedení branných příprav neb o zajištění státu.)

Branná politika státní jako nauka stanoví zásady a metody pro řízení celostátních branných příprav vládou (státníkem), jejich organizaci a zajištění jednotlivými obory politickými, hospodářskými a vojenskými v míru, jich provádění (mobilizační plán) a uvedení v činnost (nástupový plán) na počátku války za tím účelem, aby stát byl slyšen a respektován v stycích mezinárodních, měl zaručen mír a klid, potřebný k rozkvětu státu, bezpečnost a celistvost území proti náhlému přepadu. Zvláště se zabývá tím, jaká má být velikost, druh a jakost sil vzhledem k válečnému cíli a manévru, jejich učenění, rozmístění a velení (branné zákony), jak mají být rozděleny úkoly mezi všechny státní orgány a síly v míru, usměrněna a podporována jich výrobou, organizační a výchovná činnost a jejich spolupráce, jak má být připravena a zajištěna mobilisace všech sil státních, kterých správních orgánů je třeba k účelnému řízení branných příprav v míru, k provedení mobilisace a konečně, jak budou rozděleny a umístěny různé státní síly na počátku války a jaká bude jejich činnost v různých případech.

Z rozsahu a důležitosti této přípravné činnosti branné je zřejmé, že ji může provádět a převzít za ni odpovědnost jediné vláda (státník) — státní rada, která musí ovládat všeobecné zásady branné politiky mírové

právě tak jako všeobecnou politiku. Ministerstvo národní obrany nemá k tomu pravomoci ani potřebného podkladu, není-li jeho pravomoc a kompetence brannými zákony zvlášť vzhledem k trvajícím poměrům upravena, což je také možné řešení pro malý stát.

Branná politika státní je tedy součástí všeobecné politiky státní; zvláště těsně souvisí s politikou zahraniční, vnitra a národního hospodářství, z nichž první, odhadující velikost a blízkost nebezpečí, má přímý vliv na rozsah a včasnost branných příprav, druhé pak ovládají jejich možnosti a zároveň činí vše, aby dostály v plné míře nezbytným požadavkům branným, neboť tam, kde jde o existenci zájmy státní, možnost úhrady podle všeobecně platných zásad nemá rozhodujícího významu. Souvislost branné politiky s válečnou politikou je samozřejmá a je zajištěna obranným nebo válečným plánem, z něhož branná činnost v míru a válečná za války přímo vyplývají.

Branná politika státní se rozděluje podle druhů činnosti a jejich účelu na brannou politiku zahraniční, vnitra, vojenskou a hospodářskou.

Podobně lze ji rozšířit na brannou politiku koaliční.

Branná politika zahraniční je souhrn diplomatické činnosti řízené ministrem zahraničí a prováděné zastupitelskými orgány státními v cizině za tím účelem, aby byla střežena bezpečnost státu, včas byla odhalena hrozící nebezpečí a z něho vyplývající včasné ukončení vlastních branných příprav státních, byli získáni spolehliví spojenci a blahovolní neutrálové k zajištění mezinárodní převahy a vhodně byly zahájeny a vedeny počáteční operace válečné.

Branná politika vnitra v širším smyslu zahrnuje činnost několika oborů státních, usilujících o zvýšení početnosti obyvatelstva, jeho tělesné, mravní a duševní zdatnosti, sociální a národní spokojenosti, klidu a bezpečnosti za tím účelem, aby bylo dosaženo početní a jakostní převahy státní, aby byly usnadněny a zrychleny branné přípravy a aby se dosáhlo největší výkonnosti a součinnosti všech sil státních v míru i za války s nejmenšími ztrátami.

Branná politika vojenská je činnost, dotýkající se zřízení (doplňování), organisace, výzbroje, výchovy a výcviku ozbrojených sil státních, řízených ministerstvem národní obrany, jejich mobilisace a bezpečného umístění k počáteční vojenské činnosti k dispozici hlavního velitele ozbrojených sil.

Rozděluje se dnes v mnohých státech na brannou politiku sil pozemních, námořních a vzdušných.

Branná politika hospodářská v širším smyslu zabývá se mezistátní a vnitrostátní hospodářskou činností po stránce výrobní (zemědělství a průmysl), dopravní a finanční za tím účelem, aby byly zajištěny a ukojeny všechny potřeby ozbrojených a všech ostatních státních sil za války.

Je zřejmé, že všechny tyto obory politiky jsou především závislé na všeobecné branné politice státní, vedené předsedou vlády nebo Nejvyšší radou národní obrany, která vytyčuje každé politice cíl, přiděluje jí prostředky a usměrňuje jejich způsob činnosti, zejména zajišťuje soulad a vzájemnou podporu mezi nimi. Nejdůležitější z nich je branná politika vojenská, neboť ozbrojené síly jsou a zůstanou hlavní silou státu za války.

Válečná politika státní.

(Nauka o řízení a vedení války nebo nauka o obraně státu.)

Dříve než budeme definovat a třídit tuto nauku, obraťme se k historii, abychom poznali původní význam slov strategie a taktiky a lépe pochopili jejich rozšířený význam dnešní.

Války se v Řecku, i za dob pozdějších, vedly jen ozbrojenými silami a vedení války se dělilo na dvě části na sobě zcela nezávislé, a to:

a) na strategii, t. j. umění vésti armádu (στρατός = armáda, ἄγειν = vésti, veleti, ὁ ἀγωγός = vůdce, velitel), jež zastávali v Řecku strategové, jako nejvyšší organisátoři a vůdci armád, kteří ve válce se radili a v míru tvořili armády a rozhodovali o jejich vedení jako celku; vrchního velitele nebylo. Tato tvůrčí činnost duševní byla považována za vyšší část velitelské činnosti. Název strategie se pak dlouho vůbec neužívalo. Objevil se znovu koncem 18. století a zvláště v 19. století v svém původním významu, když počty vojsk značně vzrostly. Avšak kromě toho se užívalo též pro vedení armády v dobách napoleonských názvu vyšší taktika;

b) na taktiku, t. j. umění rozestavit neb uspořádat vojska k boji (τάττειν nebo τάσσειν = řadit, šikovat k boji, ὁ τακτικός = taktik), jež prováděli v Řecku také strategové, jakmile se rozhodli k boji. Byla považována za důležitou část činnosti na bojišti, k níž bylo třeba zvláště technických znalostí a dovedností, a proto byla pokládána za nižší část velitelské činnosti. Zachovala si jako nauka a boji svůj původní význam i v dnešním rozšířeném smyslu a není o tomto pojmu žádných sporů. Kromě toho se užívá dnes slova taktika často obrazně a znamená to používat vhodných prostředků, aby se něco zdařilo.

Za velké revoluce francouzské a ve válkách napoleonských začaly se tvořit vyšší smíšené jednotky: divise, sbory a armády, složené z různých druhů zbraní a služeb tak, aby byly v boji soběstačné; jejich řízení a vedení vyžadovalo zvláštních pravidel, která byla pak shrnována do nauky zvané všeobecná taktika, na rozdíl od taktiky zvláštní, týkající se jen jedné zbraně. Kromě toho vedení armád a rozestavení jich k bitvě splyvalo a nedalo se oddělovat; bitva byla vyvrcholením celého vedení vojsk, které mělo rozhodující vliv na výsledek bitvy. Konečně v nejnovější době válka se nevede jen ozbrojenými silami, nýbrž též prostředky diplomatickými, zejména propagandou a hospodářskými akcemi, a vyžaduje velké pracovní armády v zápolí; její řízení vyžaduje nových pravidel, jež lze shrnout podobně, jak tomu bylo u taktiky, do nauky zvané všeobecná nebo válečná strategie na rozdíl od strategie zvláštní, týkající se jen sil pozemních, vzdušných, diplomatických, hospodářských atd.

Můžeme tedy pro dnešní třídění celé nauky provádění války ponechat základní pojmy strategie a taktika, ale musíme jejich význam rozšířit a toto rozšíření pro jasné pochopení nejjednodušeji označit přívlastkem „všeobecná“.

Podle toho bychom došli k tomuto všeobecnému rozdělení:

1. Strategie:

a) všeobecná (válečná), již se zabývá státník, který řídí válku, kombinuje různá tažení státních sil a usměrňuje je k dosažení politického cíle války;

b) zvláštní (vojenská a p.), již se zabývá strateg (vojevůdce nebo politik, který řídí tažení všech nebo většiny vojenských sil, kombinuje bitvy a usměrňuje je k dosažení vojenského cíle tažení.

Ač by tedy název všeobecná nebo válečná strategie byl logický a zcela na místě, protože i dnes je hlavní silou válečnou branná moc, přece je málo vžit a mohl by být příčinou nedorozumění a špatných představ. Proto budeme raději užívat pro nejvyšší činnost názvu válečná politika (státověda), se zřetelem k tomu, že ji provádí politik (státník). Tohoto názvu je zvláště potřebí pro delší válku, kdy třeba do ní zahrnout i brannou politiku.

2. Taktika:

a) všeobecná (bitevní), již se zabývá operátor (velitel divise, sboru a armády), který řídí bitvu, kombinuje boje a usměrňuje je k dosažení bitevního cíle;

b) zvláštní (bojová), již se zabývá taktik (až do velitele pluku), který řídí boj, kombinuje technickou činnost zbraní a usměrňuje je k dosažení místního bojového úspěchu.

Sluší však zdůraznit, že se všechny tyto činnosti strategické a taktické v praxi navzájem pronikají a působí na sebe tím způsobem, že každá vyšší činnost musí brát v úvahu možnosti a výsledky činnosti nižší a každá nižší činnost je závislá a je podřízena činnosti vyšší, jež ji ukazuje směr a má vliv na její provedení. Všechny tyto činnosti harmonicky přispívají k uskutečnění konečného cíle a obsahují všechny tři složky lidské činnosti (kombinace, organizace, vedení), ale liší se od sebe jen tím, že se činnost kombinační stále po stránce iniciativní zmenšuje a prostorově i časově omezuje a činnost prováděcí se stále vzhledem k ostatním rozšiřuje a nabývá větší důležitosti. Také velikost a různost prostředků k dispozici klesá, výrobní činnost na nižším stupni schází, prostorové a časové rozpětí různých činností se stále zmenšuje, výsledky jsou méně významné a tudíž i odpovědnost řídicích orgánů není tak velká, jako na nejvyšších místech.

*

Válečná politika státní je nejvyšší obor branné nauky, která zjišťuje, hodnotí a vykládá, jak nejvyšší orgán státní (Nejvyšší rada obrany státu) má zahájit válku, když se stala nevyhnutelnou, jak se vzhledem k aktuálním a potenciálním silám a zdrojům nepřátelskému státu mají kombinovat a uvádět v soulad jednotlivá tažení veškerých sil vojenských, politických a hospodářských mezi sebou a s vlastní státní základnou, jak využít jejich výsledků k ukončení války, aby co nejdříve a nejehospodárněji byl nepřátelský stát rozložen (učiněn bezbranným), kolik je možno a třeba k dosažení politického účelu, vyplývajícího z dějinného poslání a potřeb státu v míru.

Jde-li o válku koaliční, mluvíme pak o válečné politice koaliční; ta je po všech stránkách nadřaděna válečné politice státní.

Tato hutná definice vyžaduje širšího vysvětlení, zejména pokud jde o orgán, který válku řídí, a o rozsah a způsob jeho činnosti během války, neboť v tom je nejvíce nedorozumění.

Představitelem všech zájmů státních a mezistátních je politika, která k dosažení svých cílů užívá prostředků vázaných (omezených) — míru a nevázaných (neomezených) — války. Je tedy válka jen jedním do-

časným způsobem politické činnosti státní, která se vede tehdy, když si to politika přeje. Nemá vlastního cíle, vede se jen za účelem, který byl již určen politikou, a má jen takový rozsah a ráz, jaký jí dá politika svým politickým cílem, který jí určí, a prostředky, jež pro ni povolí. Tento široký a správný názor na válku jako součást politického života je velmi důležitý pro pochopení jejího smyslu a odůvodnění, kdo jí má řídit. Kdo by chápal větu Clausewitzovu, že „válka je pokračováním politiky“ tak, že politika svou činnost končí, jakmile začne válka, a opět začíná, když válka přestane, isofoval by válku jako samostatnou činnost pro sebe a učinil ji nesmyslnou.

Je-li již v míru jen vláda povolána za pomoci ostatních sil pečovat o blaho a bezpečnost státu, tím spíše musí řídit vrcholnou činnost státních sil za války, neboť jde o existenci státu. Vláda je odpovědna parlamentu za celek a to ji opravňuje k usměrnění a zásahu do jednotlivých oborů státní činnosti, zejména ozbrojených sil vždy, když by svou činností poškozovaly celkové zájmy státní. To potvrzuje také Clausewitz, který považuje politické hledisko v řízení války vždy za rozhodující; kde je prý o to spor, znamená to, že podstata války nebyla pochopena. Konečně řízení války v dnešní době přesahuje pravomoc a obzor vojévůdce. Státník musí pozorovat celý běh událostí kolem válčišť, musí uvažovat o celém týlu vlastním a nepřátelským, jímž je celý stát nebo koalice se všemi aktuálními a potenciálními silami vojenskými, politickými a hospodářskými. Musí předvídat zásah nových států, jež mají velký vliv na poměr sil i tehdy, kdyby jen dodávaly zdroje. Tak Bismarck roku 1870 musil pozorovat celou Evropu, zatím co oči Moltkovy byly upřeny jen na Francii, a za světové války Foch celou Evropu, zatím co Ciémenceau musil sledovat situaci v celém světě (Ameriku). Státník musí předvídat daleko do budoucnosti poválečné jako Bismarck, který r. 1866 odepřel anektovat území z Rakouska, aby měl zajištěn týl ve válce s Francií, kterou již připravoval. Aby však rozhodnutí a zásahy toho onoho státníka byly správné, musí vědět nejen, co chce, ale též, co je možné, t. j. znát výkonnost a potřeby jednotlivých sil státních, neustále se o nich informovat a snažit se je uspokojit (viz dále).

Jeho úkolem je, jak vyplývá z definice, válku zahájit, obratně řídit anebo vést a vhodně ji ukončit.

a) Včasné zahájení státní mobilisace a shromáždění sil pod ochranou krytu dávalo vždy velké výhody. V dnešní době by mohla mít ztráta času nedozírné následky, neboť agresivní nepřítel, který získal diplomatický náskok a tajně mobilisoval, mohl by s překvapením napadnout letectvem a obrněnými jednotkami všechna mobilizační a výrobní střediska a znemožnit jejich činnost. Proto zahraniční politika musí bdít nad nepřítelem, správně zhodnotit dobu konfliktu a dát včas signál k zaujetí silného krytu na zemi, ve vzduchu a na moři, pak k zahájení mobilisace a soustředění sil, mají-li být provedeny za příznivých okolností nebo vůbec se zdařit. Jinak by všechny přípravy na obranu země byly zbytečné a snaha o rychlou mobilisaci a rychlý nástup sil by se těžko dala uskutečnit a neměla by smyslu.

b) Řídit anebo vést válku neznamená řídit vojenské operace, vést diplomatické akce, zajistit výrobu nebo zásobování národa; to je věcí jednotlivých ministerstev. Ale jde tu v užším smyslu o určení vhodných cílů různým silám státním, podle dříve stanoveného jednotného

plánu válečného, o přidělení potřebných prostředků a zejména o zajištění harmonické spolupráce mezi nimi v čase a prostoru podle skutečné situace na počátku války, aby každá síla dosáhla největší výkonnosti pro žádaný účinek celkový a jedna druhou navzájem podporovala a chránila. Konečně, aby jejich jednání bylo udržováno a oživováno včasným přílivem sil a potřeb, jestliže úspěšně pokračuje, nebo včas přerušeno, jestliže jeho výsledky neodpovídají nákladům a pokračování v nich by vedlo k nevyléčitelné katastrofě státní po válce.

Avšak válka není vždy jednorázové úsilí, může trvat jako světová válka delší dobu a vyžádat si v boji na život a na smrt mnoho nových tažení a mnoho úsilí k vytvoření nových sil k jich provedení. Pak řízení a vedení války v širším smyslu znamená nejprve stanovit nový válečný plán, vytvořit a shromáždit nové síly a zdroje, nový výrobní a mobilizační plán a konečně znovu uspořádat různá tažení, někdy i podrobně usměrnit způsob provádění rozhodných tažení (posíční válka).

c) Konečně v h o d n é u k o n č e n í v á l k y vyžaduje, aby vláda stále sledovala výsledky jednotlivých tažení, zjišťovala a hodnotila vzájemný poměr sil obou stran a jejich možnou výkonnost, aby mohla rozhodnout o ukončení války nebo o jejím pokračování.

Když je dosaženo značného úspěchu, zkoumá, zda by nebylo možno politický cíl války rozšířit a pokračovat ve válce k jeho dosažení až do úplného vítězství nebo zda by vzhledem k vyčerpání sil a k možnosti zhoršení jejich poměru (zásah nového státu) nebylo lépe raději využít příznivé situace k uzavření míru, jímž se nám dostává, čeho jsme si na počátku války přáli.

Když se naopak dostaví neúspěch, uvažuje politika o omezení politického cíle válečného, a není-li naděje aspoň na získání lepších podmínek pro zjednání míru, je nutno co nejdříve ukončit válku a přijmout třeba těžké podmínky, aby se předešlo zhroucení nebo vyčerpání státu.

Rozdělení válečné politiky.

Válečná politika státní se rozděluje na strategii pozemních sil, námořních a vzdušných, na politiku (strategii) zahraniční, vnitra a národního hospodářství.

Vojenská strategie.

Strategie vojenská je nauka o nejvyšší činnosti vojevůdce za války, záležející v kombinaci, přípravě a vedení vojenských tažení všemi nebo většinou ozbrojených sil státních, organisovaných v úplně soběstačné celky (armády, sbory, divise) na jednom anebo několika válečných za tím účelem, aby rozložily ozbrojené síly v míře určené vládou nebo je zničily tak, aby nebyly schopny dalšího boje.

Jde-li o řízení společné činnosti ozbrojených sil pozemních, námořních a vzdušných, tvořících samostatné celky v jednom anebo několika státech, podřízených jednomu hlavnímu veliteli, mluvíme o v š e o b e c n é strategii vojenské.

Strategie je obor hlavního velitele veškerých ozbrojených sil státních na určeném válečném nebo velitelů samostatně velících na různých válečných, někdy i na větší části téhož válečném. Jsou určeni vládou a jí jsou úplně odpovědní za provedení schválených tažení, která sami vypracovali.

Jde tu spíše o umění než vědu, neboť je užitím vědění k praktické činnosti. Jde tu o tvoření původních plánů, přiléhajících k měnivým okolnostem za nejtěžších okolností a zavazujících k velké odpovědnosti. Proto vyžaduje muže vyznačujícího se nejen všestrannými znalostmi branné nauky, ale zvláště majícího smysl pro kombinaci a organizaci, aby si sám dovedl v nejtěžších chvílích pomoci (Moltke: Strategie ist ein System der Aushilfen) a nade vše silného charakteru, muže, který dovede objasnit a s potřebným důrazem hájit své návrhy u vlády a svá rozhodnutí za války.

Jeho pravomoc se vztahuje jen na válečné pole s vojenskou zásobovací základnou, řídí jen část státních sil. Jeho pole činnosti je přesně omezeno a jeho cílem jednání jest jen porážka ozbrojených sil nepřátelských za nejmenších obětí.

Je vázán v svých kombinacích předně cílem tažení a zřetelem na činnost ostatních sil státních, pak zejména velikostí a jakostí nepřátelských sil a zdatností jejich velení, které jsou na jeho válčišti nebo mohou do ukončení tažení zasáhnout, pak bitevní výkonností vlastních sil, velikostí přirozených neb umělých překážek zeměpisných a zejména výkonností své zásobovací základny.

Rízení a vedení vojenských tažení se projevuje nejprve strategickým plánem pro celé tažení na jednom anebo několika válčištích, v němž se po srovnání možností obou stran rozloží celé tažení v prostoru a času na řadu pohybů, končících bitvou různé intensity (pomocná, rozhodná, využívací), stanoví se nejúčinnější způsob jeho provedení a zajišťovací opatření proti reakcím nepřítele za jejich přípravy i provádění.

Strategickým cílem (prostorem) lze nazvat jen to, co má podstatný vliv na celé tažení nebo co může tažení rozhodnout.

Když byl plán stanoven, vyžádají se potřebné síly k akci bitevní a zásobovací, soustředí se a uspořádají se zvláštním zřetelem k počáteční operaci (nástupový plán).

Pak následuje provedení tažení (prováděcí rozkazy nebo nařízení), v němž strateg má povinnost:

a) určit, kdy, kam a všeobecně jakým způsobem mají armády táhnout, aby mohly svést bitvu s nepřítelem za nejvýhodnějších podmínek a s největšími výsledky;

b) určit, zda, kdy a kde mají svést bitvu, za jakým účelem (cílem) a jakým způsobem (kde má být veden hlavní nápor nebo odpor a proč). Podle toho se rozdělí definitivně úkoly a prostředky a vykonají se všechny přípravy k bitvě po stránce bitevní a zásobovací;

c) konečně sledovat provedení bitvy, aby ji mohl podporovat zejména zásahy letectva, živit včas zálohami a materiálem nebo ji včas přerušit, zdá-li se nevhodnou, čelit neúspěchu a zvláště využít ji k úplné desorganizaci nepřítele nebo k přípravě nové bitvy.

Podle starších názorů, zejména německých, činnost stratega končí, jakmile armády zjednájí dotyk dělostřelectvem, a začíná opět teprve využitím, neboť Němci pokládají řízení bitvy za nemožné a škodlivé. Podle novějších, zejména francouzských názorů, nekončí činnost stratega přivedením armád do bitvy, ale pokračuje řízením bitvy k dosažení taktické porážky, což je dnes pro pomalejší spád bitev a pokroky spojovací techniky nejen možné, ale i pro veliký význam bitvy na celek tažení, velikost a složitost prostředků nutné.

Hranice mezi politickým a strategickým vedením za války nejsou v praxi tak zřetelné, neboť se navzájem přesahují, mají na sebe vliv a často se kryjí. Válečná politika (strategie) vyplývá z mírové politiky zahraniční a vnitřní, které jí určují cíl a prostředky se zřetelem k zájmům a prostředkům státním, a tato politika zase svými výsledky má vliv na další politiku mírovou. Podobně strategie vojenská i jiná tkví hlubokými kořeny v politice válečné svým cílem, rozsahem a rázem a má na ni vliv velikostí a počtem svých plodů. Obě se tedy navzájem pronikají a podporují. Jejich přesné rozdělování má spíše význam didaktický, aby se usnadnil výklad jich a pochopení.

Bylo by záhubné setrvat v starém názoru dříve uznávaném a zvláště rozšířeném v Německu (Bernhardi) a Rakousku, podle něhož politické vedení končí s vypuknutím války, jakmile dá strategii válečný cíl a resignovaně musí čekat v ústraní, až strategické vedení, které převzalo celé řízení války do svých rukou, ho dosáhne. Tato zásada, vyjádřená v Německu slovy Viléma II.: „Politika drží hubu tak dlouho, dokud jí strategie nedá svolení, aby zas mluvila,“ vyplynula z názoru, že rychlý spád válečných operací nedovoluje politickému vedení za války se uplatnit, je mu na překážku a pro neznalost situace na frontě mohou být zásahy politiky dokonce škodlivé. Velký prestiž a nedotknutelnost vojenského vedení v Německu před válkou a malá vyspělost a chudokrevnost jeho politického vedení tento názor jen zesilovaly. Jakékoli přezkoušení jeho oprávněnosti a životnosti bylo téměř nemožné. Tím se stalo, že se problémy politického vedení války a jeho spolupráce se strategií v míru nestudovaly a za války pak došlo k nezdravému uchvácení celého řízení války vojenskými veliteli, kteří k politickému řízení nebyli vůbec připraveni.

Politika a strategie se tu nepodporovaly, nýbrž navzájem se vylučovaly tak, že v míru pracovala jen politika a strategie spala, ve válce pak pracovala jen strategie a politika spala.

Ale tento názor neodpovídá zcela zkušenostem z delších válek a byl úplně vyvrácen světovou válkou, v níž politika na straně Dohody nejen nezmizela, nýbrž měla plné ruce práce jako strategie. Správně pochopená spolupráce mezi politickým a strategickým řízením byla klíčem velikých úspěchů a je dnes stěžejní zásadou válečnou. Politika a strategie přestaly být nepřáteli a staly se nerozlučnými spojenci, kteří si navzájem pomáhají, usnadňují si odpovědnou činnost aneb aspoň se snaží ji nekomplikovat. Politikové i vojáci ztratili dřívější nedůvěru a společnou rukou kombinovali válečné plány, tvořili a organizovali nové síly a vedli nová tažení tak, že si napřed vyměnili své názory, pak politika rozhodla a usměrnila a strategie se starala zvláště o provádění.

Tato těsná spolupráce politiky a strategie, jež měla lví podíl na skvělém konci války r. 1866, 1870—71 pro Německo a r. 1914—18 pro Dohodu, zdála se Clausewitzovi a mnohým jiným ideálně zajištěna v jedné osobě, jakou byl Gustav Adolf, Karel XII., Bedřich II., Napoleon, Vilém I. Ludendorff se domníval, že to má být všestranně vzdělaný vojevůdce, který musí řídit válku i provádět vojenská tažení.

Ale tato medaile má i rub. Vojenské tažení Karla XII. do Ruska způsobilo politickou katastrofu, velké politické chyby Napoleonovy v taženích proti Španělsku a Rusku měly zhoubné následky vojenské a všechna jeho skvělá vítězství vojenská Francii velmi vyčerpala a mocensky do-

časně oslabila. Politické a vojenské řízení světové války u centrálních mocností přesahovalo síly jednoho člověka. K tomu se sám nakonec přiznal Ludendorff, který rozvíjel energii vskutku nadlidskou, a přece se dopustil tolika politických a strategických chyb. Činnost jedné osoby po vnitřních bojích se projevuje totiž sice jednotnou a zrychlenou silou, ale málo vyváženou a brzděnou.

Proto sloučení politického a strategického řízení v jedné osobě není vždy ideálem, zvláště v dnešní době válčení. Vyžaduje nutně dvou nebo menšího počtu osob, pracujících v živém a důvěřivém spojení, jejichž názory se vyrovnávají a projevují v harmonické a rozvázné součinnosti. Ale nezbytnou podmínkou této spolupráce je, aby politické (všeobecné) řízení bylo nadřaděno strategickému (zvláštnímu), aby jejich kompetence náležitě byly vymezeny a úplná důvěra a rychlá shoda byla zajištěna všestranným vzděláním a častými styky mezi budoucími spolupracovníky.

Nadřadenost politického řízení plyne z podstaty války, z jejího cíle, z různosti prostředků i z jejího provádění. „Je zcela věcí politiky, aby určila, která opatření a v jakém směru se mají provádět k dosažení politického cíle války,“ psal Clausewitz. Proto Bismarck určil pro obě války politický cíl, způsob jeho dosažení, dobu zahájení a ukončení války. Také na straně Dohody za světové války vládl shoda, že politika je rozhodující pro rozsah a způsob vedení války, a proto politika měla vždy rozhodné slovo. A přece Moltke tvrdil, že strategie musí za války zůstat na politice nezávislou, maršál Joffre nechtěl připustit za války politické řízení do vojenských operací a vrchní velení německé za světové války dokonce nadřadilo strategii politice a dopustilo se nenapravitelných chyb.

Jestliže se však všeobecně dnes uznává nadřadenost politiky, její oprávněnost a povinnost řídit a vést války, přece jsou spory o způsobu zasažení a o jeho rozsahu. Někteří připouštějí zvláště zásahy negativní, aby se zabránilo špatným ohlasům právním (veřejného mínění), diplomatickým a hospodářským. Jiní pokládají za nezbytné i zásahy pozitivní, ale rozcházejí se v tom, zda má politika určit strategii jen úkol a prostředky nebo ještě způsob provedení a zasahovat do něho během provádění. Zdá se, že s úkolovým systémem všichni souhlasí a pokládají jej za postačující tam, kde není třeba zajistit těsnější spolupráci a nehrozí nebezpečí, že by z výhod strategického provedení vznikly větší škody politické. Když je třeba na př. pro slabost sil anebo různost státních sil zajistit těsnější spolupráci nebo předejít celostátní škodu, je bližší usměrnění nutné. V každém případě politika rozhoduje a schvaluje navržený plán strategický, a je-li třeba, dodatečně uvádí v soulad různá tažení. Nesouhlasí-li strateg s daným úkolem anebo s žádaným způsobem provedení, má povinnost podat vlastní návrh, a není-li přijat, odkázat se. „Každý vojevůdce, který se ujme provedení špatného a záhubného plánu, je zločinec a musí naletět, aby byl změněn,“ pravil Napoleon. Teprve když je strategický plán schválen anebo vojevůdcem přijat, přejímá vojevůdce za jeho provedení odpovědnost a musí mít úplnou volnost přizpůsobit jej za provádění nastalé situaci. Politika má ji respektovat, vystříhat se zasahování a zejména nevnučovat jiné provedení, neboť podobné zásahy skoro nikdy nebyly šťastné. Zejména vášnivě a neuvážencé zásahy veřejného mínění při neúspěších měly zhoubné následky. Politické vedení má je uklidnit a potlačit. Zásah politiky do provádění je oprávněn, když

nastala velká změna situace nebo pomalý vývoj operací dovoluje všestranně zjištění strategické situace a včasné i bezpečné provedení nařízené změny (posíční válka). Zjistí-li se zásadní strategické chyby v provádění, zasáhne vláda změnou velení.

Z toho vidíme, že jako v míru, tak zvláště za války má správně pochopená spolupráce mezi politikou a strategií stále větší význam, a proto musí být jak ve státě, tak, zejména, v koalici dobře zajištěna nejprve po stránce duševní tím, že si politika musí v dostatečné míře osvojit vědomosti strategické a strateg vědomosti politické a hospodářské. Pak musí být utužena častými styky a spoluprací v míru, jak ve státě, tak v koalici, zejména když společné zájmy a cíle této spolupráce vyžadují a zeměpisná, kulturní a sociální nejednotnost ji znesnadňují. Nedorozumění za války, jež vzrůstají zvláště tehdy, když se prohrává, jsou hlavní překážkou nezbytné jednoty a příčinou velkých neúspěchů.

Ve Francii již před světovou válkou politikové pochopili, že chtějí-li válku řídit, musí se již v míru aspoň v hlavních rysech seznámit s válečnými zásadami a technikou, aby mohli určovat rozhodné cíle a ukazovat cesty, pochopit a posoudit návrhy a činy svých odborníků — strategicky myslit. Nemají-li tohoto vzdělání, stanou se pouhými nástroji svých odborníků, i kdyby jejich pravomoc byla organizačně zajištěna, jak se to stalo v Německu, kde zájmy státní sloužily pak zájmům vojenským, ač to mělo být naopak.

Zvláště je nutné, aby politik, určující válečný cíl, dovedl pochopit dobu, správně zhodnotit výkonnost sil obou stran a dovedl buď omezit své ambice politické nebo zvětšit výkonnost vlastních sil. Při rozdělování úkolů musí znát možnosti, způsoby činnosti a potřeby různých druhů státních sil, aby nežádal od nich zázraky nebo zase je nenechával v nečinnosti.

Nejlepší politika bude vždy ta, jež usnadní co nejvíce úkol válečných sil a podřídí své požadavky jejich možnostem.

Také strategové ve Francii projevovali vždy velký zájem o otázky politické a hospodářské a v zájmu brannosti udržovali čilé styky s politiky a veřejným míněním, kdežto v Německu se před světovou válkou dívali na politiku svrchu a pak za války a po válce zase do ní neoprávněně a nevhodně zasahovali. Vzdělání politické, hospodářské a technické je dnes po stratega nezbytné, má-li přesvědčivě odůvodnit politický význam branných příprav vojenských, náležitě využít všech možností státních a moderní techniky, uvádět je v harmonický soulad s představou o budoucích operacích vojenských a účinně podporovat ostatní. Ještě více ho potřebuje za války, má-li dobře pochopit politický význam a dosah svého úsilí, dát mu přílehavý směr a zejména přizpůsobit jej vhodně všeobecné situaci politické a mít porozumění pro vliv a podporu ostatních.

Jeho zájem o politiku zahraniční dovolí mu učinit si správné předpoklady o mocenských koalicích, jejich možnostech a zájmech a narysovat si event. scházející válečný plán vládní, kterého nezbytně potřebuje k vypracování svého strategického plánu vojenského. Tak tomu bylo v letech 1906—14 mezi Francií a Anglií, kde scházející plán válečný byl nahrazen aspoň povšechným plánem strategickým k zajištění spolupráce mezi ozbrojenou mocí francouzskou a anglickou. Jeho zájem o politiku vnitra dovolí mu předvídat pravděpodobné zásahy veřejného mínění do

provádění vojenských operací a buď je předejít nebo předvídat opatření zajišťovací. Znalosti z národního hospodářství budou mu prospěšné jak při kalkulacích tažení, tak při organisování a řízení zásobovací základny vojenské, bez níž jsou vojenské operace nemožné.

Součinnost s ostatními silami státními.

Zahraniční politika válečná se stará zvláště o vhodné a obratné zahájení války (získání veřejného mínění), podává návrhy na určení cíle ozbrojeným silám se zřetelem k neutrálním, posiluje ozbrojené síly státní získáváním blahovlnné neutrality a spojenců a zeslabuje nepřátelský stát uzavíráním separátního míru s jeho spojenci nebo způsobuje vnitrostátní bouře a převraty v nepřátelském státu (diplomatické bitvy) a konečně připravuje a zjednává mír.

Válečná politika vnitřní pokračuje se zvětšenou intenzitou v úkolech branné politiky mírové a zvláště se stará o udržování vůle národa k boji vlastní propagandou, chrání jej proti rozvratné propagandě nepřátelské, stará se o klid, pořádek v zemi a zejména o bezpečnost občanů proti nepřátelským akcím leteckým.

Válečná politika hospodářská pokračuje jednak ve zvýšené míře v branné politice mírové, aby ukojila včas všechny potřeby bitevní a zásobovací, jednak podává návrhy na určení cílů ozbrojeným silám, jimiž lze podstatně zeslabit hospodářskou základnu nepřátelského státu (nálety letectva, blokáda), a konečně sama provádí různé hospodářské akce u neutrálních, aby znesnadnila nebo znemožnila dovoz různých potřeb nepřátelského státu z těchto zemí.

Taktika.

Všeobecná taktika je nauka zabývající se vnitřním uspořádáním bitvy na bitevním poli, kterou připravuje, vede a využívá operátor velitel armády, sboru, výjimečně divise s pomocí vyšších jednotek (divise, sbor), jež má právě k dispozici, aby nejrychlejším a nejhospodárnějším způsobem dosáhl žádoucího rozložení nebo zničení větší části ozbrojených sil nepřátelských v prospěch celého tažení nebo rozhodné bitvy.

Velitel armády nebo sboru kombinuje pohyby a bitevní činnost podřízených celků mezi sebou a s armádní zásobovací základnou v bitevní fázi, jež se děje v prostoru ovládaném dělostřelectvem a trvá obyčejně jeden den. Kombinují se vždy se zřetelem k strategickému směru a cíli, který je v dosahu zásobovací základny.

Pak se zabývá zvláště provedením postupných bitevních fází podle situace a vlastností terénu, a to postupem (ústupem) hlavních sil do bitvy (z bitvy) ukončeným zjednáním dotyku s hlavními nepřátelskými silami, pak přípravou a provedením rozhodného boje (útoku neb obrany) mezi hlavními silami a konečně pronásledováním neb ústupem po rozhodné bitvě.

Tyto bitevní fáze řídí a vede velitel armády (sboru) tím způsobem, že postupně soustřeďuje a rozvíjí podřízené jednotky v určených prostorech a dobách, určuje jim směry a cíle k zajištění spolupráce, přiděluje jim potřebné prostředky a podporuje je zásahem dělostřelectva, letectva a záloh.

Taktika je nauka obírající se vnitřním uspořádáním boje na bojišti, který vedou velitelé zbraní s pomocí jednotek zbraní (oddílů a vojenských těles), aby dosáhli výsledků nutných k dosažení bitevního cíle v jednotlivých bitevních fázích.

Rozděluje se na taktiku pěchoty, jezdeckva, dělostřelectva, letectva a ženijního vojska.

Velitelé těchto jednotek kombinují pohyblivost s palebnou silou a pracovní výkonností svých zbraní v jednotné fázi bojové se zřetelem k jejich technické, fyzické a psychologické výkonnosti i k vlastnostem terénu v prostoru omezeném donosností jejich zbraní a terénem jen na krátkou dobu v prospěch činnosti zbraně, která má rozhodující vliv na úspěch v dané bitevní fázi.

Pak se zabývají zvláště provedením postupných bojových fází, jež mají ráz buď postupu nebo boje anebo práce podle toho, zda pohyblivost nebo palebná a pracovní činnost v nich převládá. Vedou je tím, že určují stanoviště různých zbraní a nařizují jejich palebnou (pracovní) činnost a přemístění podle okamžitých potřeb bojových.

Taktika všeobecná i zvláštní je složitá a nesnadná činnost bojová, která vyžaduje, kromě znalosti vůdčích zásad, zvláště důkladné znalosti technické, fyzické a psychologické, smysl pro terén a velitelskou pohotovost, rozhodnost a zkušenost. Má velký vliv na organisaci, výzbroj a výcvik jednotek.

Je to umění velmi měnlivé, pro něž je nesnadné určit pravidla platná na delší dobu, neboť je zcela závislá na prostředcích, které se neustále mění. Jsou to zvláště technické vlastnosti zbraní, jejich donosnost a účinnost, které neustále stoupají, pak fyzické, mravní a duševní vlastnosti lidí je obsluhujících, jež jsou velmi různé a za boje se stále mění, a konečně je to terén a počasí, které mají často rozhodující vliv na výkonnost zbraní i lidí. Lze říci, že se taktika mění se zbraněmi, lidmi, terénem a je tolik způsobů, kolik je v nich změn.

Jako politika a strategie, tak i strategie a taktika těsně spolu souvisí, navzájem se doplňují a prostupují, takže se hranice mezi nimi podobají spíše spektru, jehož barvy se neznatelně spojují. Taktika zasahuje do strategie tím, že strateg musí při svých kombinacích vždy počítat s možnostmi taktickými a dbát, aby se taktická činnost prováděla co možná za vhodných podmínek, neboť tím více bude moci pro strategii vykonat, a strategie zasahuje do taktiky tím, že ji určuje směr a cíl činnosti a zajišťuje jí velké výsledky. Strategie je duch, taktika tělo, jedno bez druhého nemůže existovat.

Vliv taktiky na strategii se stále zvětšuje a svými měnlivými prostředky způsobuje větší změny v strategii než dříve. Také hranice taktiky se stále v prostoru a času rozšiřují. Dříve, až do 19. století, byly bitvy a boje pro malou donosnost zbraní soustředěny na malé prostory a zřetelně od sebe odděleny prázdnými, skutečně strategickými prostory, naprosto bezpečnými a klidnými, neboť žádná zbraň nemohla zasáhnout a dotyk s nepřítelem byl ztracen. Bitvy a boje byly řídké a byly odděleny delšími zastávkami. Později, zvláště za světové války, bitevní pole a bojiště se vlivem dělostřelectva značně rozšířilo a letectvo úplně smazalo hranice mezi polem strategickým i taktickým a tím i dřívější bezpečnost. Klid a žádoucí odpočinek zmizel, neboť dotyk byl skoro stálý. Bitvy a boje byly velmi časté, vlastně trvaly nepřetržitě, bojovalo se všude a stále.

Strategické pole v starém pojetí se velmi zmenšilo nebo zmizelo vůbec, stalo se vlastně velkým bitevním polem strategickým, v němž starý název „bitva“ byl ponechán pro boje největší intensity.

Generál Duffour praví: „Veliké rozpětí front, přenesení boje do vzduchu a rostoucí význam zeměpisných cílů způsobily velkou závislost strategie na taktice a silně rozšířily oblast bitevního pole, které vlastně nelze definovat, neboť je všude. Bitva není již místní dočasné drama, rozšiřuje se na celé válčiště a trvá velmi dlouhou dobu.“ Bitva Francie roku 1918 trvala čtyři měsíce, nebyla to bitva taktická, ale strategická.

Ale strategie musí vždy zůstat nadřaděna taktice, neboť jen tehdy velké taktické úspěchy mohou vést k úspěchům strategickým. To znamená, že nikdy výhody taktického provedení nesmějí mít rozhodující vliv na kombinace strategické. Je to vždy strategický účinek, který má převládající vliv v sporných případech, a jen v jeho rámci (směru) lze hledat nejvýhodnější způsob provedení. Přeceňování významu taktiky (provedení) a její nadřazení strategii (manévru) zbavilo Ludendorffa velkých vítězství za světové války a zavinilo jeho konečnou porážku.

Technika.

Technika se vztahuje na provádění různých druhů činností v boji a zvláště mimo boj, ovládaných jen mechanickými a fyzickými zákony materiálu, jeho technikou výkonnosti a přesnými výpočty časovými a prostorovými. Vyžaduje zvláště znalosti metody a praktické zručnosti. K ní patří výroba materiálu, obsluhování různých zbraní a strojů v boji, řízení a provádění různých přesunů a převozů vojsk a materiálu mimo dosah nepřátelské palby, směřujících k uvedení jednotek a zbraní v činnost a k jejich udržování po stránce bojové a zásobovací.

Je založena na abstraktních a konkrétních vědách, na inženýrském badání, na vynálezech a výzkumech i na praktické zkušenosti. Její zásadou je co nejdokonaleji a nejúspěšněji využít přírodních zdrojů a co nejlépe, nejrychleji a nejlevněji vyrábět a provádět všechny ostatní technické práce. Proto se zabývá nejen technologií, nýbrž i přípravou, plánováním, organizací a řízením práce.*)

Plukovník zdrav. MUDr. Bedřich Šmelcer:

Úvahy o zdravotnické službě v poli.

Zdravotnická služba v poli má kromě jiných úkolů povinnost starat se o nemocné a raněné, aby jednak bojující jednotky byly jich co nejdříve zbaveny, jednak aby každému raněnému — nemocnému — bylo co nejrychleji poskytnuto řádné nemocniční a lékařské ošetřování.

Zdárné plnění této úlohy zdravotnickou službou mělo vždy a bude mít i v příští válce velký vliv nejen na udržení početních stavů armády, nýbrž, hlavně, na ducha bojujících. Proto je nutné, aby zdravotnická služba fungovala co nejlépe hned na počátku války — při prvních bojích, aby snad selhání zdravotnické služby nebylo příčinou poklesu morálky armády, která je pro armádu malých a středních států rozhodující.

*) Viz Masarykův naučný slovník.